

Janne Ovaska

TARINALLISUUS JA ROOLILEIKKI LASTENPSYKIATRISISSA HOIDOSSA

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatin tutkielma

Lokakuu 2023

TIIVISTELMÄ

Janne Ovaska: Tarinallisuus ja roolileikki lastenpsykiatrisessa hoidossa
Kandidaatintutkielma, 26 sivua, 2 liitettä
Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede
Ohjaaja: Meeri Koivula, TtT, dosentti, yliopistonlehtori
Lokakuu 2023

Lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon tarve Suomessa on viimeisen 10 vuoden aikana lisääntynyt n. 60 %:lla. Lastenpsykiatrisessa työskentelyssä korostuu lasten voimakkaan kehityksen huomiointi. Tiedetään että leikkiminen tukee lapsen kehitystä jo varhaisvaiheista lähtien ja leikin havainnointi on myös työkalu lapsen kehityksen arvioimiseksi. Leikki-iässä lapsi oppii muodostamaan tarinoita ja leikkiin tulee mukaan tarinallisia piirteitä, joiden avulla lapsi voi oppia empatiataitoja. Roolileikin avulla lapsi harjoittelee asettumista erilaisiin tilanteisiin.

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli selvittää, millaista hyötyä tarinallisuudella ja roolileikillä on lastenpsykiatrisessa hoidossa. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää lastenpsykiatrisen hoidon kehittämiseksi.

Katsauksessa käytetyt tietokannat olivat CINAHL, PsycInfo ja Medic. Haun kokonaistulos ennen tehtyjä tietokantarajauksia oli 22130 viitettä. Tietokantarajauksiksi määriteltiin tutkimuksen julkaisuvuosi (2012–2022), suomen- tai englanninkielisyys, tutkimuksen tuli olla vertaisarvioitu ja tutkimusten kohderyhmä tuli olla 0–12-vuotiaat. Lisäksi PsycInfo-tietokannasta rajattiin pois muut tulokset kuin ne, joiden metodologia oli kliininen tai ei-kliininen tapaustutkimus tai niissä käsiteltiin hoidon tuloksia. Lopullinen katsaukseen mukaan otettujen tutkimusartikkelien lukumäärä oli 14. Aineisto analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin menetelmää käyttäen.

Tarinallisuuden ja roolileikin hyödyt lastenpsykiatrisessa hoidossa jaettiin lapsen minäpystyyden kokemuksen kehittymisen tukemiseen, lapsen taitojen kehittymisen tukemiseen, lapsen resilienssin kehittymisen tukemiseen ja lapsen hoidon mielekkyyteen. Katsauksen perusteella voitiin todeta, että tarinallisuudesta ja roolileikistä osana lastenpsykiatrista hoitoa voi olla hyötyä lapsen kehityksen tukemisessa. Lapselle itselleen hyötynä voi olla itsetunnon ja mielialan kohentuminen, tunnetaitojen paraneminen sekä vuorovaikutus- ja arkitaitojen oppiminen. Tarinallisuuden ja roolileikin hyödyntäminen osana hoitoprosessia edesauttaa lapsen sitoutumista ja motivoitumista hoitoon, lapsen voi olla helpompi käsitellä omaa menneisyyttään sekä lapsen suhde omaan hoivaavaan vanhempansa voi parantua.

Avainsanat: lapsi, lastenpsykiatria, tarinallisuus, roolileikki

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TAUSTA.....	4
2	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN KESKEISET KÄSITTEET.....	6
2.1	Lapsi.....	6
2.2	Lastenpsykiatrinen hoito.....	6
2.3	Tarinallisuus ja roolileikki psykiatrisessa hoidossa.....	7
3	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE	8
4	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS	9
4.1	Kirjallisuushaku	9
4.2	Aineiston kuvaus ja laadunarviointi.....	12
4.3	Aineiston analyysi.....	12
5	TULOKSET	14
5.1	Minäpystyvyyden kehittyminen.....	14
5.2	Taitojen kehittyminen	15
5.3	Resilienssin kehittyminen	16
5.4	Hoidon vaikuttavuus	18
6	POHDINTA.....	19
6.1	Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden pohdinta.....	19
6.2	Tulosten tarkastelu	20
6.3	Johtopäätökset.....	24
6.4	Jatkotutkimusaiheet.....	24
	LÄHTEET.....	25
	LIITE 1: KIRJALLISUUSKATSAUKSEEN MUKAAN OTETUT ARTIKKELIT	
	27	
	LIITE 2: KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TUTKIMUKSET.....	29

1 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TAUSTA

Leikkiminen on tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä. Mielikuvitusleikin aikana lapsi pystyy harjoittelemaan asettumista erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin ja rooleihin. Tällaisia leikkejä ovat mm. piiloleikki, rosvot ja poliisit ja kotileikki. (Bowman & Lieberoth 2018, 246.) Lapsen aivojen kehityksessä on tärkeää kehittyvien taitojen harjoittelu. Aivojen hermosolujen yhteyksistä toimiviksi jäävät ne, joita lapsi tarvitsee ja käyttää. Aivojen rakenne ja toiminta muovautuu ja sopeutuu niin ympäristön ärsykkeisiin kuin lapsen elimistön tarpeisiin. (Mäntymaa ym. 2016a.) Nämä ympäristöstä tulevat ärsykkeet ja elimistön tarpeet voivat johtaa muutoksiin lapsessa. Lapsen hormonaaliset vasteet, autonomisen hermoston toiminta ja käyttäytyminen voivat muuttua ärsykkeiden ja tarpeiden mukaan. Elimistön toimintaa ohjaavat aivoalueet voivat aktivoitua ja lapsi voi kokea erilaisia tunnetiloja. Lapsen kokemat tunteet voivat puolestaan vaikuttaa keskeisestikin aivojen toiminnalliseen kehitykseen. (Mäntymaa ym. 2016a.)

Lapsen kehittyessä hän havainnoi ympäristönsä ihmisiä ja muodostaa käsityksiä siitä, miten toiset ihmiset reagoivat tilanteisiin ja miten hän itse suhtautuu toisten ihmisten tunnetiloihin ja tapoihin havainnoida omia ympäristöjään (Bowman & Lieberoth 2018, 246–247). Leikkimällä lapsi tukee kehityksen useita osa-alueita ja opettelee havainnoimaan asioita toisten ihmisten näkökulmasta. Leikin havainnointia voidaan käyttää arvioimaan lapsen kehitystä kognitiivisen, tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen kehityksen osalta. (Bowman & Lieberoth 2018, 246–247, Mäntymaa ym. 2016b.)

Lapselle syntyy kyky muodostaa tarinoita 2–3 vuoden ikäisenä. Näillä tarinoilla lapsi kertoo toisille itsestään, hänelle tapahtuneista asioista ja omasta, sisäisestä kokemusmaailmastaan. Lapselle kehittyy kyky muistaa tapahtuneita asioita ja kuvata itseään tapahtumissa. (Mäntymaa ym. 2016b.) Leikin merkitys lapsen mielen kehityksessä korostuu 4–5-vuotiaana, jolloin lapsen leikit ovat monimutkaisempia mielikuvitus- ja roolileikkejä. Leikki-ikäisenä lapsen on haastavaa sanoittaa tunteitaan, mielikuviaan ja käsityksiään ihmissuhteissa toimimisesta. Leikin avulla lapsi itse järjestelee ajatuksiaan ja kokemuksiaan turvallisesti käsiteltävään muotoon ja tilannetta havainnoiva aikuinen voi saada käsityksen lapsen sisäisestä kokemusmaailmasta. (Mäntymaa ym. 2016c. Rosselet & Stauffer, 2013). Tarinoiden ymmärtäminen ja toisten ihmisten kanssa toimiminen näyttäisivät käyttävän merkittävässä määrin samoja hermoratoja, mikä puoltaisi tarinoiden kertomisen ja kuuntelemisen kehittävän

empatiataitoja. Uppoutuessaan tarinaan ja samaistuessaan fiktionaalisten hahmojen tilanteisiin ihmiset kokevat fiktiivisen tarinan osana omaa elämäänsä. Tarinaa käyttämällä ihminen voi sisäistää ja kokea fiktiivisten hahmojen tunteita kuin omiansa, vaikka nämä hahmot ja niiden kokemat tunteet olisivatkin täysin mahdottomia. (Bowman & Lieberoth 2018, 248. Hand, 2021).

Lastenpsykiatrisen hoidon tarve Suomessa on kasvanut viime vuosina. Kyrölään ja Järvelinin (2022) mukaan Suomessa 0–12-vuotiaiden psykiatrisen erikoissairaanhoidon potilaiden vuosittainen määrä on vuosien 2011–2021 välillä kasvanut yli 8500 potilaalla, mikä tarkoittaa vuodesta 2011 potilaiden määrän kasvaneen n. 60 %.

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on selvittää tarinallisuuden ja roolileikin hyötyä lastenpsykiatrisessa hoidossa. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää lastenpsykiatrisen hoidon kehittämisessä.

2 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

Kirjallisuuskatsauksen keskeiset käsitteet ovat lapsi, lastenpsykiatrinen hoito sekä tarinallisuus ja roolileikki psykiatrisessa hoidossa.

2.1 Lapsi

Kansainvälinen sopimus lasten oikeuksista ja Suomen laki määrittelevät Suomessa lapsen alle 18-vuotiaaksi ihmiseksi, joka ei ole avioliitossa (Unicef 2022, Kansalaisuuslaki 2003/359 § 2). Kasvun ja kehityksen näkökulmasta alle 18-vuotiaat lapset jaetaan 0–12-vuotta vanhoihin lapsiin ja 12–18-vuotta vanhoihin nuoriin. Nuoruus kehitysvaiheena jatkuu vielä tämän jälkeenkin 24-vuotiaaksi asti. (Korhonen 2021, Aalberg 2016.) Lapsuuden ja nuoruuden kehitysvaiheiden ja -tehtävien erilaisuuden takia tässä kirjallisuuskatsauksessa määritetään lapsi tarkoittamaan 0–12-vuotiasta ihmistä.

2.2 Lastenpsykiatrinen hoito

Psykiatrisella hoidolla ymmärretään sekä mielenterveyden edistäminen että mielenterveyden häiriöiden ehkäiseminen ja hoitaminen (Lönnqvist, J. 2021). Lasten- ja nuorisopsykiatriassa korostuu potilaiden voimakas kehitys niin psyykkisesti kuin fyysisestikin (Sourander, A. & Aronen, E. 2021; Marttunen, M. & Kaltiala, R. 2021).

Lastenpsykiatrisessa hoidossa käytetään erilaisiin teorioihin pohjautuvia psykoterapeuttisia hoitoja. Psykoterapeuttiset hoidot ovat menetelmiltään moninaisia, ja useista niistä on kehitetty malleja lasten hoitoa silmällä pitäen. Näistä annetuista hoidoista on vähitellen kertynyt myös tutkimusnäyttöä. (Kumpulainen & Laukkanen 2016.) Psykoterapeuttisia hoitoja on mm. ajattelun, tunteiden ja käyttäytymisen välisten yhteyksien tunnistamiseen nojaava kognitiivinen psykoterapia (Kauppi & Ranta 2016), tunteiden ja käyttäytymisen hallinnan harjoittelua sisältävä dialektinen käyttäytymisterapia (Pöyhtäri & Ranta 2016), lapsen voimavarojen hyödyntämiseen keskittyvä ratkaisukeskeinen terapia (Furman & Keistinen 2016) sekä erilaiset luovat terapiat, joissa käytetään draamaa tai muuta toiminnallista tekemistä vahvistamaan lapsen psyykkistä kehitystä ja itsensä ilmaisemisen taitoja (Erkolahti ym. 2016).

2.3 Tarinallisuus ja roolileikki psykiatrisessa hoidossa

Narratiivinen psykiatria on psykiatrian henkilökeskeinen suuntaus, jonka tarkoituksena on vahvistaa yksilön positiivisia kokemuksia ja identiteetin muodostumista tarinoiden avulla (Hamkins 2013, Lewis 2011). Psykoterapeuttisessa hoitotyössä tarinallisuutta on käytetty psykodraaman suuntauksessa. Psykodraamassa terapeutti auttaa potilasta käymään läpi omia ajatuksiaan ja auttaa ottamaan käyttöön ratkaisuja mahdollistavia välineitä. Tarinallisuutta ja roolin ottamista voidaan käyttää työvälineenä terapiassa. Psykodraaman suuntauksen tavoitteena on saada potilas tunnistamaan tunteitaan, oppimaan uusia keinoja hallita pahaa oloa, lisätä potilaan tietämystä hänen ihmissuhteistaan ja lisätä hyvinvointia tasapainoisella tunteiden käsittelyllä (Erkolahti, 2016. Maya ym., 2020).

Kuipersin ja Clemensin (1998) mukaan roolien ottamisella ja niiden avulla harjoittelulla on hyötyä aikuisopiskelijoiden koulutuksessa. Roolien avulla oppiminen on kustannustehokasta ja tehokasta mallioppimista, jonka oppija muistaa vielä itse opetustilaisuuden jälkeenkin (Kuipers & Clemens 1998). Henrich ja Worthington (2023) kuvasivat systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessaan pöytäroolipelin käytön osana psykoterapeuttista prosessia kehittävän potilaan luovuutta ja empatiataitoja, jotka vaikuttivat potilaan ystävyyssuhteiden ylläpitoon, itsetuntemukseen ja kokeilunhaluun.

Lastenpsykiatrisessa hoidossa on syytä huomioida leikin merkitys. Lapset voivat leikin avulla vapaasti ilmaista tunteitaan ja asenteitaan, joiden ilmaiseminen suoraan olisi heille uhkaavaa tai pelottavaa. Kertomalla tunteistaan ulkoistaen tunnetilan leikkiin tai tarinaan lapsi voi etäännyttää itsensä tunteesta ja kivuliaista muistoista, jolloin hän voi tulla vuorovaikutustilanteeseen omana itsenään. (Rosselet & Stauffer, 2013.)

3 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on selvittää tarinallisuuden ja roolileikin merkitystä lastenpsykiatrisessa hoidossa. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää lastenpsykiatrisen hoidon kehittämisessä.

Tutkimuskysymys on:

Mitä hyötyä tarinallisuudesta ja roolileikeistä on lastenpsykiatrisessa hoidossa?

4 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS

Kirjallisuuskatsauksella pyritään vastaamaan tutkimuskysymykseen etsimällä, arvioimalla ja analysoimalla aiheen kannalta oleellista kirjallisuutta. Laadukkaimmillaan kirjallisuuskatsaus toteutetaan systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, jolloin tietoa etsitään jokaisesta mahdollisesta tietokannasta ja -lähteestä ja sen arvioi useammasta tutkijasta koostuva työryhmä. (Aveyard 2018, 12–13.) Aveyardin (2018, 13) mukaan alemman korkeakouluasteen lopputyönä tehty kirjallisuuskatsaus voi olla laadukas kirjallisuuskatsaus, vaikka työn toteuttaa yksittäinen tekijä, jos katsauksen toteutuksessa on pyritty systemaattisuuteen tiedon etsimisessä, arvioinnissa ja analysoinnissa.

4.1 Kirjallisuushaku

Kirjallisuuskatsauksen aineisto kerättiin kolmesta tietokannasta, jotka olivat Cinahl Complete (EBSCO), Medic ja PsycInfo. Tietokantojen valinnalla pyrittiin saamaan tietoa terveystieteellisistä ja psykologisista tietokannoista. Aineistoa haettiin asiasana- ja vapaasanahauulla.

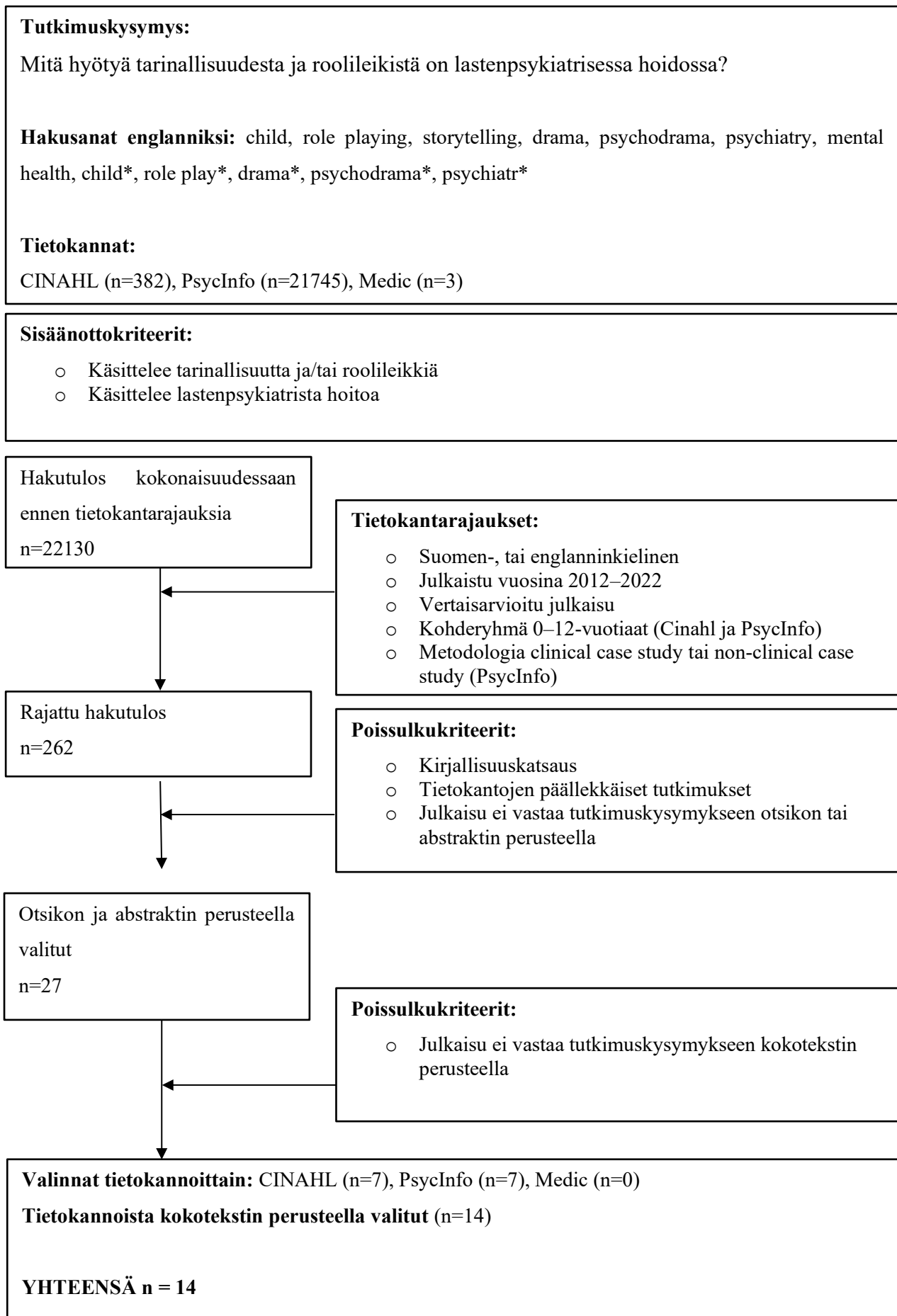
Asiasanahaussa Cinahl Complete -, Psycinfo-tietokannoissa hakulausekkeena käytettiin [child AND (role playing OR storytelling OR drama OR psychodrama) AND (psychiatry OR mental health)]. Medic-tietokannassa käytettiin hakulauseketta [child AND (role playing OR drama OR psychodrama) AND (psychiatry OR mental health)]. Vapaasanahaussa käytettiin hakulauseketta [child* and ("role play*" or storytell* or drama* or psychodrama*) and (psychiatr* or "mental health")]. Ennen tietokantarajauksia hakutulosten määrä oli 22130.

Tietokantarajauksina käytettiin julkaisuvuoden aikaikkunaa 2012–2022, julkaisun kielenä oli englannin tai suomen kieli, ja julkaisun piti olla vertaisarvioitu. Näiden lisäksi PsycInfo- ja Cinahl Complete- tietokantojen vapaasanahakutuloksia rajattiin asettamalla tutkimuksen kohderyhmäksi 0–12 -vuotiaat. PsycInfo-tietokannan hakutulokset rajattiin kohdistamalla tutkimuksen metodologia kliiniseen ja ei-kliiniseen tapaustutkimukseen, sekä hoidon tuloksiin. Tietokantarajauksien jälkeen hakutulosten määrä oli 262.

Tietokantarajausten jälkeen hakutulokset käytiin läpi otsikkotasolla. Kirjallisuuskatsauksesta poissuljettiin kirjallisuuskatsaukset, päällekkäiset tutkimukset ja

julkaisut, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymykseen. Otsikon perusteella kirjallisuuskatsaukseen valittiin 27 julkaisua, jotka seulottiin abstraktin perusteella.

27 julkaisun kokoteksti luettiin, ja kirjallisuuskatsauksesta rajattiin pois julkaisut, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymykseen. Kokotekstin perusteella kirjallisuuskatsaukseen valittiin 14 julkaisua, joiden laatu arvioitiin Joanna Briggs instituutin tutkimusten arviointikriteeristöillä. Arviointikriteeristöistä käytettiin Hoitotyön tutkimussäätiön julkaisemia suomenkielisiä versioita.

Kuvio 1: Kirjallisuuskatsauksen tiedonhakuprosessi

4.2 Aineiston kuvaus ja laadunarviointi

Kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valikoituneista 14 tutkimuksesta yhdeksän oli tapausselostuksia, kaksi satunnaisesti kontrolloituja tutkimuksia, yksi kokeellinen tutkimus, yksi kvasikokeellinen tutkimus ja yksi kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksissa käytettiin tarinallisuutta tai roolileikkiä. Tutkimuksissa pyrittiin selvittämään luovien terapiamuotojen vaikuttavuutta lasten mielenterveyteen ja hyvinvointiin, lapsen psykologisia tarpeita, lähisuhdeväkivallan vaikutusta lapseen, draamaterapian vaikuttavuutta traumatisoituneen lapsen hoidossa, tarinallisuuden keinojen käyttöä pakko-oireisen häiriön hoidossa, psykodynaamisen leikkiterapian kehittämistä, kognitiivisen käyttäytymisdraaman vaikuttavuutta lapsen pelkotilojen hälventämiseen, roolileikin käyttöä vaikeiden traumaattisten kokemusten käsittelyyn ja strukturoidun tarinallisuuden mallin hyödyntämistä osana psykodraamakuntoutusta.

Aineisto on julkaistu aikavälillä 2013–2022. Tutkimuksista kolme on julkaistu Yhdistyneessä kuningaskunnassa, kaksi Yhdysvalloissa ja muut Espanjassa, Intiassa, Sveitsissä, Italiassa, Iranissa, Palestiinassa, Kanadassa, Suomessa ja Mansaarilla.

Julkaisujen arviointiin käytettiin kyseisen tutkimuksen toteutustapaan sopivaa arviointikriteeristöä. Kahdeksan julkaisua arvioitiin tapausselostuksen arviointikriteeristöllä, kaksi kvasikokeellisen tutkimuksen arviointikriteeristöllä, kaksi satunnaistetun kontrolloidun tutkimuksen arviointikriteeristöllä ja kaksi laadullisen tutkimuksen arviointikriteeristöllä. Laadunarvioinnin perusteella julkaisuja ei rajattu kirjallisuuskatsauksen ulkopuolelle.

4.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Induktiivisessa, eli aineistolähtöisessä, sisällönanalyysissä havaintoja tehdään yksittäisistä tapahtumista, jotka yhdistetään laajemmaksi kokonaisuudeksi (Kylmä & Juvakka 2007, 22). Tehdyt havainnot poimitaan alkuperäisilmaisiksi, jotka pelkistetään, ryhmitellään ja abstrahoidaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 90–92).

Tutkimukset luettiin läpi ja teksteistä valikoitiin alkuperäisilmaisut, jotka vastasivat kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykseen. 133 alkuperäisilmaisua käännettiin

suomen kielelle ja pelkistettiin yhdeksi tai useammaksi pelkistykseksi. Pelkistettyjä ilmaisuja muodostui 194, jotka ryhmiteltiin niiden sisällön ja teeman mukaan. Tämän perusteella pelkistyksistä muodostettiin alaluokkia, joita muodostui 10. Alaluokat ryhmiteltiin sisällön ja teeman mukaan neljään yläluokkaan. Esimerkki sisällönanalyysin prosessista ryhmittelyyn saakka on kuvattuna taulukossa 1.

Taulukko 1: Esimerkki sisällönanalyysistä

Alkuperäisilmaus	Suomennos	Pelkistys	Ryhmittely
"Through role-playing and painting activities, positive and negative emotions were represented, expressed, and discussed (4)"	Roolileikin ja maalaamisen kautta positiiviset ja negatiiviset tunteet tuotiin nähtäväksi, ilmaistuksi ja keskustelluiksi.	Roolileikin avulla tunteet tuotiin nähtäväksi (4)	Tunnetaidot
		Roolileikin avulla tunteet ilmaistiin (4)	Tunnetaidot
		Roolileikin avulla tunteista keskusteltiin (4)	Tunnetaidot
"Pretending to be “superheroes” and reflecting on their “superpowers” made children feel “special” and “confident” (6)"	Supersankariksi tekeytyminen ja omien supervoimien reflektointi sai lapset tuntemaan itsensä erityisiksi ja itsevarmoiksi.	"Supersankariksi tekeytyminen sai lapset tuntemaan itsensä erityisiksi (6)	Erityisyyden kokemus
		Supersankariksi tekeytyminen sai lapset tuntemaan itsensä itsevarmoiksi (6)	Itsevarmuuden kokemus

5 TULOKSET

Tarinallisuuden ja roolileikin hyöty lastenpsykiatrisessa hoidossa voitiin jakaa lapsen minäpystyvyyden kehittymisen tukemiseen, lapsen taitojen kehittymisen tukemiseen, lapsen resilienssin kehittymisen tukemiseen ja hoidon vaikuttavuuden lisäämiseen. Näiden teemojen sisältö on kuvattu taulukossa 2.

Taulukko 2: Muodostetut ala- ja yläluokat

Alaluokka	Yläluokka
Kokemus omasta kyvykkyydestä	MINÄPYSTYVYYDEN KEHITTYMINEN
Oman kyvykkyyden todentaminen	
Omien haasteiden huomiointi	
Arkitaidot	TAITOJEN KEHITTYMINEN
Opiskelutaidot	
Sosiaaliset taidot	
Suojaavien tekijöiden tukeminen	RESILIENSIN KEHITTYMINEN
Riskitekijöiden lieventäminen	
Hoidon toteutuminen	HOIDON VAIKUTTAVUUS
Hoidon mielekkyys	

5.1 Minäpystyvyyden kehittyminen

Aineiston perusteella lapset saivat kokemuksen omasta kyvykkyydestään ottamalla roolia roolileikissä ja käyttämällä tarinallisuutta osana vuorovaikutusta. Hyödyntämällä roolileikkiä ja tarinallisuutta lapset kokivat itsensä erityisiksi (6), itsevarmoiksi (6, 7, 8,

14) ja aiempaa paremmin voiviksi (3, 4). Lasten somaattiset oireet vähenivät (4, 13) ja heillä muodostui aiempaa parempi käsitys siitä, miten he voivat tavoitella hallinnan tunnetta (13). Lasten itsetunto koheni hoidollisten interventioiden myötä (3, 4, 9). Lasten itseluottamuksen palautuminen (3) ja hallinnan tunne (4) paranivat. Lapset oppivat tunnistamaan ja vahvistamaan omia vahvuuksiaan (4), sekä tuomaan tarinoissa ja roolileikeissä käytettyjä asentoja, liikkeitä ja vahvuuksia omaan elämäänsä (3). Lapset oppivat hyväksymään oman epätäydellisyytensä (3). Tarinallisuutta hyödyntäen lapset onnistuivat hyödyntämään omia voimavarojaan terapeutin ohjauksella (3), tuomaan esiin itsehallintaansa (6), rentoutumaan (4, 10) ja sietämään aiempaa paremmin stressiä (1).

Ottamalla roolin osana terapeutista työskentelyä lapset kykenivät muistelemaan menneitä tapahtumia ilman aiemmin esiintynyttä kipua, surua tai ahdistusta (3). Roolileikki edesauttoi traumaattisista asioista keskustelua (3, 7, 9) ja lasten välttelykäyttäytyminen traumaattisesta aiheesta keskusteltaessa väheni (3). Roolin ottamisen tukemana lapset kykenivät asettamaan omia rajojaan aiempaa paremmin (3), huomioimaan omat riittämättömyyden tunteensa (3), suojaamaan itseään negatiivisten tunteiden haitalliselta vaikutukselta omaan mielialaan (13) ja kokemaan kehollisuuttaan itselleen uusilla tavoilla (14). Roolin avulla lapset kykenivät ulkoistamaan omat masennusajatuksensa ja muutosvastaisuutensa (14), ja ottamaan kokemuksensa osaksi oman elämänsä tarinaa ja omaa identiteettiään (3).

Tarinallisuuden avulla lapset ymmärsivät ja käsittelivät menneitä tapahtumia ja kokemaansa kaltoinkohtelua (9), sekä pystyivät tarkastella omia asenteitaan kaltoinkohtelua (9) ja raivon tunnetta (11) kohtaan. Tarinallisuus osana terapeutista prosessia kuvautui tehokkaana työkaluna lasten vaikeiden kokemusten, kuten koetun kaltoinkohtelun (9) ja hylätyksi tulemisen kokemuksen, käsittelyyn (11). Tarinallisuuden avulla lapsi hahmotti alitajuntaisen uskomuksensa syyllisyydestään vanhemman menettämiseen (11).

5.2 Taitojen kehittyminen

Tarinallisuutta hyödyntämällä lapset ottivat paremmin vastuun omasta käytöksestään ja toiminnastaan (6), sekä kehittivät itselleen positiivisia toimintatapoja haastaviin tilanteisiin (9) ja osallistuivat aktiivisemmin vapaa-ajantoimintoihin (4). Sadun

käyttämisen avulla lapsi oppi lukemaan omatoimisesti ja oli osallistuvampi kahdenkeskisessä vuorovaikutuksessa (4). Roolileikki osana terapeutista prosessia auttoi nukahtamisen vaikeudesta kärsivää lasta nukahtamaan (3) ja yökastelusta kärsivää lasta pois kastelusta (14). Tarinallisuus edesauttoi lasta ruuan välttelyn vähentämisessä, nielemisen vaikeuden vähentymisessä sekä syömisen ongelman parantumisessa ja syömisen vaikeudesta selviytymisessä (4).

Aineistosta nousi esiin lasten keskittymisen vaikeuksien väistyminen (3), näytelmään keskittyminen parantuminen (8) ja käsillä olevaan ongelmaan keskittymisen parantuminen (12). Roolileikin käyttö vaikutti edistävästi lasten rauhallisuuteen (8) ja kärsivällisyyteen (3). Tarinallisuuden käyttö edesauttoi lasten koulumenestyksen parantumista (4), ja erityisesti roolileikki edesauttoi lapsia selviytymään koulussa opillisesti aiempaa paremmin ja tasaisemmin (3). Seurannassa havaittiin, että lasten opillinen ja sosiaalinen menestys koulussa pysyi yllä kaksi vuotta hoidollisen intervention jälkeen (3). Lapset raportoivat nauttivansa koulunkäynnistä opillisten haasteiden väistyttyä tarinallisuuden ja roolileikin avulla (3).

Tarinallisuuden ja roolileikin käyttö osana sosiaalisten taitojen kehitystä edisti lasten sopeutumista omaan sosiaaliseen ympäristöönsä (1, 2, 8) ja lapset oppivat uusia selviytymiskeinoja sosiaalisiin tilanteisiin (2, 4). Lasten toimintakyky kiusaamistilanteissa parani (2), epäsosiaalinen käytös väheni lyhyellä ja pitkällä aikavälillä (1) ja sosiaalinen älykkyys parani (1). Riidat luokkakaverien kanssa vähenivät (3). Lasten sosiaaliseen elämään osallistuminen ja ryhmäytyminen parani (4,6) sekä eristäytyneisyys väheni. (4). Lasten vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot kehittyivät (6,7,8). Vuorovaikutustaidot kehittyivät pitkällä aikavälillä (1, 4) ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen parantui (3). Roolileikissä kehitetyn hahmon piirteiden omaksuminen auttoi lapsia vuorovaikutussuhteiden luomisessa ja laajensi lasten omaa kiinnostusta vuorovaikutustilanteita kohtaan (3). Tarinallisuuden avulla lasten ihmissuhteet muuntautuivat paremmiksi (4). Tarinallisuutta menetelmänä hyödyntäen lapset kykenivät käyttämään vertauskuvia ja piirtämistä itsensä ilmaisun tukena (6), sekä ilmaisemaan raivon kokemustaan terapiaprosessin loppumista kohtaan (11).

5.3 Resilienssin kehittyminen

Tarinallisuus ja roolileikki tukivat lasten mielialaa (1, 7, 8, 12) pitkälläkin aikavälillä (1). Tarinallisuutta hyödyntäessä lapset nauttivat oman tarinansa kertomisesta, mutta myös mahdollisuudesta jättää oman tarinansa yksityiseksi (6). Hoitointerventioiden jälkeen lapsilla esiintyi halua saada toiset ihmiset iloisiksi (3). Tarinallisuuden havaittiin edesauttavan tunnetaitojen ja tunneälykkyyden kehitystä lyhyellä ja pitkällä aikavälillä (1). Roolileikin avulla lapset kykenivät ilmaisemaan tunteensa ja keskustelemaan niistä (4, 6, 7, 13). Suunnitelmallisen tarinallisuuden käytön avulla lapset tunnistivat epämiellyttäviä tunteita (4), sekä tunnistivat tunteidensa monimutkaisuutta aiempaa paremmin (6). Lapset oppivat hyväksymään tunteensa (6) ja ilmaisemaan niitä aiempaa paremmin (4, 6, 7, 13). Lapset kykenivät käyttämään kirjoittamista tunnesäätelyn työkaluna (4) ja yhteensovittamaan tunteensa omaan motoriseen toimintaansa (6). Tarinallisuuden avulla lapset kykenivät ottamaan vastuun omista tunteistaan (6). Roolileikin keinojen avulla lapset kykenivät ilmaisemaan tunteitaan ilman, että joutuivat suoraan tunnustamaan tuntevansa niitä (13). Lasten surullisuuskohtaukset vähenivät ja niiden voimakkuus laski (3) ja masennusoireet vähenivät merkittävästi (4). Roolileikin keinoin lapset oppivat rakentavan kritiikin vastaanottamisen taitoja (8) ja oppivat olemaan keskittymättä haitallisella tavalla itseensä kohdistuvaan kritiikkiin (12).

Tarinallisuus ja roolileikki edisti lasten pelkojen hälvenemistä (7, 13, 14). Tarinallisuutta ja roolileikkiä käyttämällä hoidollisena interventiona lapset kohtasivat pelkonsa (12) ja pelon tunne muuntautui helpommin lähestyttävämmäksi ja siedettävämmäksi (13). Lapset kokivat hallitsevansa pelottaville kokemuksille altistumista ja pelkoa aiheuttavia ärsykeitä hoidollisen intervention jälkeen aiempaa paremmin (13, 12). Tarinallisuuden ja roolileikin käytön hyödyistä osana hoidollista interventiota nousi esiin pelkojen kohtaaminen suojellussa ympäristössä ja lasten pelkojen hyväksyminen järkevinä (12). Hoidon tuloksista nousi esiin lasten kohonnut kyky olla tilanteissa, joissa on läsnä sekä pelkoa, että mukavuutta samanaikaisesti (13). Hoidolla lapsi onnistui luopumaan pelkoa lieventävästä yövalosta (14). Lapset sietivät pelkoa aiheuttavia ärsykeitä aiempaa paremmin (12).

Aineistosta kävi ilmi, että lasten ja vanhempien välinen suhde kohentui (1, 7, 8, 9). Tarinallisuuden avulla lasten ja vanhempien välinen kommunikointi ja ihmissuhde parani (1, 9). Lasten kiinnittyminen vanhempansa (1) ja lapsen avoimuus hoidollisesta interventiosta vanhemmalle (7) paranivat. Lasten asenne omaa äitihahmoaan kohtaan

muuntui empaattisemmaksi (8) ja lapset ymmärsivät vanhempiaan paremmin (9). Lasten luottamus vanhempiaan kohtaan parani pitkällä aikavälillä tarkasteltuna (1).

Roolileikin avulla lapsi kykeni tuomaan esille todellisen tilanteensa, josta puhumista hän oli vältellyt (7). Lapsi kykeni ilmaisemaan tarvettaan tuntea itsensä turvalliseksi, sekä tunnetta omasta vahvuudesta ja itsenäisyydestä (7). Roolileikin avulla lapset kykenivät luottamaan toisiinsa ja aikuisiin (3, 8), sekä ottamaan itselleen roolihahmojensa turvallisia ominaisuuksia (3).

5.4 Hoidon vaikuttavuus

Tarinallisuus lisäsi lasten avoimuutta hoidon aikana (10, 11) ja lapset kykenivät kertomaan olevansa hukassa, nälkäisiä ja etsivänsä vanhempiansa (11). Lapset kykenivät ilmaisemaan tarvettaan avulle ja huolenpidolle, rakkaudelle ja paikkaan kuulumiselle (7), sekä uskoivat terapeutin kykyyn auttaa lasta (10). Roolileikin käyttö hoidollisena interventiona auttoi lapsia voimaan paremmin lasten oman arvion mukaan (3, 4), sekä hoitavan ammattilaisen arvion mukaan (4). Lasten somatisaatio väheni, henkilökohtaisen kasvun kokemus lisääntyi ja rentoutumiskeinot lisääntyivät (4). Lasten pystyvyyden, rohkeuden ja merkityksellisyyden kokemuksen kehitys parani (3).

Aineiston perusteella tarinallisuus motivoi lapsia hoitoon (1, 3, 4, 8, 11). Tarinallisuutta ja roolileikkiä voitiin käyttää tunnettujen kognitiivisten terapioiden ja käyttäytymisterapioiden mallien viitekehyksessä (12) ja draamaterapian käyttö hoitomuotona sopi lapsille, jotka olivat nähneet lähisuhdeväkivaltaa (9). Roolileikki sitoutti lapsia osallistumaan hoitokerroille (3, 8). Roolileikin ja tarinallisuuden käyttö edesauttoi lasten saapumista hoitokerroille ajoissa ja osallistumista yhteiseen keskusteluun (3, 4, 11). Tarinallisuus edesauttoi lapsen perehtymistä käsiteltävään aiheeseen omatoimisesti (4) ja osallistumaan keskusteluun kysymällä havainnoivia kysymyksiä (8). Suunnitelmallisen tarinallisten keinojen käyttöönotto vähensi merkittävästi lasten hoitovastaisuutta ja kriittisyyttä hoitomenetelmiä kohtaan (4). Tarinallisuus mahdollisti lapsille luvan toimia hoitokerroilla niin kuin halusivat (6) ja lapset arvostivat kirjoittamista osana hoidollista interventiota (4). Tarinallisuus lisäsi lasten leikkisyyttä hoidon aikana ja nukkeleikin käyttö somaattisen sairauden käsittelyssä edesauttoi lasten palautumista takaisin leikkiin sairauden käsittelystä (10, 5).

6 POHDINTA

6.1 Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden pohdinta

Kirjallisuuskatsauksessa aineistona käytetyt 14 tutkimusta käytiin läpi laadun arvioimiseksi. Hoitotyön tutkimussäätiön ohjeistuksen (Hotus 2023) mukaisesti tutkimusten laadunarvioinnissa kahden tutkijan tulisi suorittaa laadunarviointi toisistaan itsenäisesti. Tässä kirjallisuuskatsauksessa yhden tutkijan tekemä laadun arviointi heikentää analyysin luotettavuutta. Tutkimuksiin osallistuneiden lasten määrä oli yhdessä tutkimuksessa satoja, kahdessa kymmeniä, viidessä 2–7 ja kuudessa yksi. Tutkimusten teoreettiset viitekehykset ja tutkimukselliset menetelmät olivat toisistaan poikkeavia ja monipuolisia. Tutkittujen lasten määrän ja tutkimusmenetelmien vaihtelevuus vaikuttanee heikentävästi analyysin ja siitä johdettavien johtopäätösten luotettavuuteen.

Aineistoon valitut tutkimukset oli julkaistu vuosina 2013–2022 ja olivat siten analyysin näkökulmasta tuoreita. Tutkimukset arviointiin JBI:n suomennetuilla laadunarviointikriteereillä. Laadunarvioinnista tutkimukset saivat vähintään 50 % pisteistä, mutta tutkimusten keskinäisen laadunarviointi oli haastavaa niiden erilaisten tutkimusmenetelmien johdosta. Analyysin laatu voi olla heikentynyt epätasaisen laadunarvioinnin vuoksi.

Kirjallisuuskatsausta tehdessä kirjallisuutta rajattiin pois hyvästä systemaattisesta käytännöstä poiketen. PsycInfo-tietokannasta hakutuloksista rajattiin pois ne tulokset, jotka eivät olleet kliinisiä tai ei-kliinisiä tapauselostuksia. Tämä on voi olla johtanut tutkimuskysymyksen kannalta oleellisten tutkimusten poisjäämiseen analyysistä. Aveyardin (2018, 18–19) mukaan kirjallisuuskatsauksen tulokset voivat tulosten poisjättämisen johdosta olla vinoutuneita ja yksipuolisia, sekä analyysistä tulkittavat johtopäätökset voivat olla virheellisiä.

Kirjallisuuskatsauksessa on määritelty lapseksi alle 13-vuotias ihminen. Analyysissä käytettyjen tutkimusten tutkimuskohteina oli alle 13-vuotiaiden lasten lisäksi tätä vanhempia lapsia kahdessa tutkimuksessa. Analyysia heikentävä voidaan pitää tutkimuskohteiden mahdollista yli-ikäisyyttä niiltä osin, missä tutkimuksissa oli jäänyt epäselväksi tutkitun lapsen ikä.

Aineistosta kävi ilmi, että tarinallisuutta ja roolileikkiä käytetään muun psykoterapeuttisen työskentelyn tukena tai lisänä, kuten osana taideterapiassa työstettävää teosta ja osana kokonaisuutta, jossa hyödynnetään psykodynaamisia ja metaforisia menetelmiä tarinallisuuden lisäksi. Näiden tutkimusten hyötyjä tarkasteltaessa analyysia heikentää erilaisten menetelmien hyötyjen sekoittaminen, eikä tarinallisuus ja roolileikit välttämättä yksinään tuota vastaavaa hyötyä kuin tutkimuksessa on tullut ilmi.

6.2 Tulosten tarkastelu

Aineiston analyysissa todettiin tarinallisuudella ja roolileikillä olevan hyötyä lastenpsykiatrisessa hoidossa lasten minäpystyvyyden kehittymiseen, lapsen taitojen kehittymiseen, lapsen resilienssin kehittymiseen ja hoidon vaikuttavuuteen.

Lapsen minäpystyvyyden kehittymiseen vaikutti lapsen kokemus omasta kyvykkyydestään, omien kykyjen käyttöönotto ja omien haasteidensa huomiointi. Minäpystyvyydellä tarkoitetaan yksilön uskoa omaan kyvykkyyteensä organisoida ja toteuttaa tarvittavat toimet, jotta hän voi selvitä elämänsä mahdollisista tilanteista (Bandura 1995).

Lapsen kokemukseen omasta kyvykkyydestään vaikutti merkittävästi itsevarmuuden ja itsetunnon kasvaminen, sekä itseluottamuksen palautuminen vastoinkäymisten kohtaamisen jälkeen. Moulan ym. (2022) perusteella supersankariroolin ottaminen ja sen reflektointi edisti lapsen itsevarmuuden ja itseluottamuksen kehittymistä. Nimenomaan roolileikin edistävä vaikutus itsevarmuuteen toistui muissakin tutkimuksissa (Al-Ebwini & Abou-Dagga 2022, Stauffer 2021, Kirk 2017, Dix 2015). Lisäksi raportoitiin lasten somaattisten oireiden vähenemistä ja kokemusta aiempaa paremmasta yleisestä voinnista. Aineistossa nousi esiin paremman voinnin kokemuksen liittyvän lasten vahvuuksien tunnistamiseen ja hyödyntämiseen, hallinnan tunteeseen sekä terapiatyöskentelyssä opeteltujen asioiden käyttöönottoon lapsen arkielämässä. (Kuusinen ym. 2021, Stauffer 2021, Vescovelli ym. 2017).

Lasten kokemus omien kykyjensä todentamisesta parani tarinallisuuden avulla. Omien kykyjensä todentamista nousi esiin lasten itsehallinnan, stressinsietokykyjen ja rentoutumistaitojen edistymisenä (Moula ym. 2022, Maya ym. 2019, Vescovelli ym. 2017). Tarinallisuuden kuvattiin tuovan hyötyjä osana terapeutista prosessia lasten kykyjen todentamisessa, jolloin lapset onnistuivat terapeutin tukemana hyödyntämään omia voimiaan ja rentoutumaan terapian aikana (Stauffer 2021, Dembo 2014).

Tarinallisuuden ja roolileikin menetelmät edesauttoivat lasten omien haasteidensa huomioimista ja reflektointia. Roolileikkiä hyödyntämällä lapset kykenivät refleктоimaan ja keskustelemaan traumaattisistakin aiheista. Roolin ottamisella oli hyötyä lasten mielialaan sekä muutosten hyväksymiseen. Tarinallisuuden keinojen avulla lapset kykenivät tarkastelemaan omia asenteitaan sekä käsittelemään tunteitaan. (Al-Ebwini & Abou-Dagga 2022, Kuusinen ym. 2021, Stauffer 2021, Kirk 2017, Jarman 2014.)

Aineiston perusteella tarinallisuudesta ja roolileikistä oli hyötyä lasten arkitaitojen, oppimisen taitojen ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Arkitaidoilla tarkoitetaan sitä osaamista, jota tarvitaan jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen (THL 2020), opiskelutaidoilla osaamista, jota tarvitaan koulussa menestymiseen ja uuden omaksumiseen, sekä sosiaalisilla taidoilla sitä osaamista, jota tarvitaan vuorovaikutukseen toisen ihmisen kanssa ja itsensä ilmaisuun ymmärrettävällä tavalla (THL 2018).

Arkitaitojen kehittämisessä korostui lasten käytöksen ja toiminnan paraneminen sekä uusien toimintatapojen kehittäminen vanhojen toimintatapojen tilalle (Moula ym. 2022, Jarman 2013). Staufferin (2021) mukaan roolileikin menetelmien avulla lapsen nukahtamisen taidot paranivat ja Kirk (2017) kertoo yökastelusta eroon pääsemistä roolileikin avulla. Vescovellin ym. (2017) mukaan tarinallisuutta hyödyntämällä edesautettiin syömisen vaikeuksissa.

Oppimisen taidoista nousi hyötyä lasten keskittymisvaikeuksiin, levottomuuteen ja kärsimättömyyteen (Karnezi & Tierney 2022, Stauffer 2021, Dix 2015). Koulumenestyksen nähtiin parantuneen lyhyellä ja pitkällä tarkasteluvälillä, sekä lapset kertoivat nauttivansa koulusta aiempaa enemmän haasteiden väistyttyä. Lasten selviytyminen koulupäivistä parani. (Stauffer 2021, Vescovelli ym. 2017.)

Sosiaalisten taitojen kehittyminen korostui aineistosta merkittävästi. Sosiaalisten taitojen kehittämisessä korostui sopeutuminen omaan sosiaaliseen ympäristöönsä ja vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen oppiminen (Moula ym. 2022, Maya ym. 2019, Sakthi ym. 2019, Dix 2015). Lasten toimintakyky kiusaamistilanteissa parani ja epäsosiaalinen käytös väheni lyhyellä ja pitkällä tarkasteluvälillä. Vuorovaikutustaidot kehittyivät myös pitkällä aikavälillä tarkasteltuna ja lasten kiinnostus vuorovaikutussuhteiden luomiseen ja ylläpitoon parani. (Stauffer 2021, Maya ym. 2019, Vescovelli ym. 2017.)

Tarinallisuuden ja roolileikin merkitys osana lasten taitojen kehittymistä on kirjallisuuskatsauksen perusteella yhdenmukainen jo aiemman tiedon kanssa. Bowman & Lieberoth (2018) korostavat leikin merkitystä lapsen kasvulle ja kehitykselle erityisesti osana sosiaalisia tilanteita ja niihin sopeutumista. Mäntymaa ym. (2016a) kirjoittivat taitojen harjoittamisen olevan tärkeä osa lasten aivojen kehittymistä. Henrich ja Worthington (2023) raportoivat omassa systemaattisessa kirjalliskatsauksessaan roolipelimuotoisen roolileikin kehittävän sosiaalisia taitoja ja itsetuntemusta. Nämä tulokset ovat yhteneviä tämän kirjallisuuskatsauksen tuloksien kanssa.

Resilienssillä tarkoitetaan kykyä pysyä toimintakykyisenä vaikeissa muutostilanteissa ja palautua niistä (Kotus 2023). Lasten psyykkisen hyvinvoinnin näkökulmasta resilienssi mahdollistaa normaalin kehityksen vaikeista elämänolosuhteista huolimatta. Yksilön resilienssiin vaikuttaa lapsen suojaavat tekijät ja riskitekijät, mutta se ei kuitenkaan ole näiden tekijöiden summa. (Haravuori ym. 2016.)

Resilienssiä suojaavina tekijöinä voidaan pitää yksilön omia, hänen läheistensä ja hänen ympäristönsä voimavaroja (Lipponen 2020). Aineistosta nousi esiin suojaavina tekijöinä tarinallisuuden ja roolileikin tuoma ilon tunne lapselle ja tunnetaitojen kehitys. Lasten mieliala parantui pitkälläkin aikavälillä ja lapset kykenivät ilmaisemaan tunteensa, sekä keskustelemaan niistä. Lapset oppivat myös hyväksymään omat tunteensa aiempaa paremmin. (Moula ym. 2022, Stauffer 2021, Al-Ebwini & Abou-Dagga 2020, Karnezi & tierney 2022, Kuusinen ym. 2021, Maysa ym. 2019, Vescovelli ym. 2017, Dix 2015.)

Resilienssiä heikentävinä riskitekijöinä voidaan vastaavasti pitää yksilön, hänen läheistensä ja hänen ympäristönsä haitallisia äärimmäisiä tekijöitä, jotka jättävät yksilöön traumaattisen jäljen (Lipponen 2020). Merkittävänä lasten resilienssiä heikentävänä tekijänä aineistosta nousi esiin pelkotilat. Tarinallisuus ja roolileikki edisti lasten

pelkojen hälvemistä, ja lapset kokivat hallitsevansa pelkoa aiheuttavia ärsykeitä hoidollisen intervention jälkeen paremmin kuin aiemmin. (Al-Ebwini & Abou-Dagga 2020, Karnezi & Tierney 2022, Kuusinen ym. 2021, Kirk 2015.) Tärkeänä resilienssiä heikentävänä tekijänä nousi lasten heikentynyt tai vaillinainen suhde omaan vanhempansa. Tarinallisuuden menetelmiä hyödyntämällä lasten ja vanhempien välinen kommunikaatio ja heidän välinen ihmissuhteensa parani. Lasten kiinnittyminen vanhempansa parani ja lapsen asenne vanhempaa kohtaan muuntui empaattisemmaksi. Lasten luottamus vanhempiinsa parani pitkällä aikavälillä tarkasteltuna. Roolileikin avulla lapsi kykeni keskustelemaan todellisesta tilanteestaan, jota oli vältellyt, ja lapsen turvallisuuden tunne koheni. (Al-Ebwini & Abou-Dagga 2020, Maya ym. 2019, Dix 2015, Jarman 2013.)

Tarinallisuudella ja roolileikillä oli aineiston perusteella vaikuttavuutta hoidollisten interventiokertojen toteutumiseen ja lasten hoitoon sitoutumiseen. Lasten avoimuus hoitoprosessin aikana lisääntyi ja he voivat aiempaa paremmin oman arvionsa ja hoitavan ammattilaisen arvion mukaan. (Stauffer 2021, Al-Ebwini & Abou-Dagga 2020, Vescovelli ym. 2017, Dembo 2014, Baumann 2013.)

Suurimpana hyötynä hoidon vaikuttavuuden osa-alueella nousi esiin lasten motivoituminen hoitoon. Lasten motivoituminen hoitoon ilmeni lasten sitoutumisena sovittuihin hoitokertoihin ja lasten aktiivisella osallistumisella hoitokerroille (Maya ym. 2019, Stauffer 2021, Vescovelli ym. 2017, Dix 2015, Baumann 2013). Vescovellin ym. (2017) mukaan lapset olivat tarinallisten keinojen käyttöönoton jälkeen vähemmän hoitovastaisia ja kriittisiä käytettyjä hoitomenetelmiä kohtaan. Tähän liittyyneen Moulán ym. (2022) havainnoima lasten lupa toimia tarinassa ja roolissa haluamallaan tavalla sekä Dembon (2014) raportoima leikkisyyden lisääntyminen. Purrezaian ym. (2019) korostivat huumorin käytön edistävän lasten palautumista leikkiin. Jarman (2013) ja Karnezi & Tierney (2022) raportoivat erikseen draamaterapiamuotoisen tarinallisuuden käytön osana terapiaprosessia sopivan erilaisten psykososiaalisten hoitomenetelmien kanssa.

6.3 Johtopäätökset

Kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset:

1. Tarinallisuudesta ja roolileikistä osana lastenpsykiatrista hoitoa voi olla hyötyä lasten minäpystyvyyden kokemuksen kehittymiseen, taitojen kehittymiseen, resilienssin kehittymiseen ja hoidon vaikuttavuuteen.
2. Lastenpsykiatrisessa hoidossa hyödynnettynä tarinallisuus ja roolileikki voi parantaa lasten itsetuntoa ja itseluottamusta, tunteiden käsittelyn taitoja, vuorovaikutustaitoja, mielialaa, menneiden tapahtumien käsittelyn taitoja ja motivaatiota hoitoprosessiin.
3. Lapset voivat oppia arkitaitoja ja oppimisen taitoja tarinallisuuden ja roolileikin avulla.
4. Lasten ja heitä hoivaavan vanhemman välinen suhde voi kohentua ja lapset voivat onnistua muuttamaan omia asenteitaan vanhempaa kohtaan positiivisemmiksi.

6.4 Jatkotutkimusaiheet

Kirjallisuuskatsauksen tulokset ovat yhdenmukaisia aiemmin tutkitun tiedon kanssa. Tarinallisuutta ja roolileikkiä käytetään osana psykoterapeuttisia hoitomenetelmiä ympäri maailmaa ja erilaisissa hoitoympäristöissä. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen jatkotutkimusaiheiksi nousi:

- * Kuinka tarinallisuutta ja roolileikkiä voidaan toteuttaa lastenpsykiatrisessa osastohoidossa?
- * Voiko pöytäroolipelin menetelmiä tai pelillisyyttä hyödyntää osana tarinallisia psykoterapeuttisia menetelmiä?

LÄHTEET

- Aalberg, V. 2016. Psykkinen kehitys. 2016. Teoksessa Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria, Duodecim Kustannus Oy.
- Aveyard, H. 2018. Doing a literature review in health and social care: a practical guide. Open University Press.
- Bandura, A. 1995. Self-Efficacy in Changing Societies. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hand, D. 2021. Battling Demons: Daniel Hand explores tabletop role-playing games as a therapeutic intervention. *Therapy Today*, 32(10): 38–41.
- Haravuori, H., Marttunen, M. & Viheriälä, L. 2016. Traumaattiset kokemukset. Teoksessa Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria, Duodecim Kustannus Oy.
- Henrich, S. & Worthington, R. 2023. Let Your Clients Fight Dragons: A Rapid Evidence Assessment regarding the Therapeutic Utility of ‘Dungeons & Dragons’. *Journal of Creativity in Mental Health*, 18(3): 383-401.
- Hotus 2023. Tutkimusten arviointikriteeristöt (JBI). Luettu 16.9.2023.
<https://www.hotus.fi/jbin-kriittisenarvioinnin-tarkistuslistat/>
- Kotimaisten kielten keskus. 2023. Kielitoimiston sanakirja. Luettu 11.7.2023.
<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/resilienssi>.
- Kuipers, Joan C. & Clemens, Dianne L. 1998. Do I Dare? Using Role-Play as a Teaching Strategy. *Journal of Psychosocial Nursing & Mental Health Services; Thorofare Vol. 36(7): 12-17.*
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Kyrölä, A. & Järvelin, J. 2022. Psykiatrinen erikoissairaanhoido 2021: Psykiatristen hoitajaksojen kesto lyheni yhä. Tilastoraportti 42/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lipponen, K. 2020. Resilienssi arjessa. Duodecim Kustannus Oy.
- Lönnqvist, J. 2021 Psykiatria ja mielenterveys. Teoksessa Psykiatria, Duodecim Kustannus Oy.
- Marttunen, M. & Kaltiala, R. 2021. Nuorisopsykiatria. Teoksessa Psykiatria, Duodecim Kustannus Oy.
- Maya J, Jiménez L, Lorence B, Moral G, Hidalgo V. 2020. Scene-Based Psychodramatic Family Therapy With Troubled Adolescents and Parents: A Pilot Study. *Family Process*. 59(1): 111-126.

Mäntymaa, M., Puura, K., Aronen, E. & Carlson, S. 2016. Mielen kehitys leikki-iässä ja kouluiässä. Teoksessa Lastenpsykiatria, Duodecim Kustannus Oy.

Rosset JG, Stauffer SD. 2013. Using Group Role-Playing Games With Gifted Children and Adolescents: A Psychosocial Intervention Model. International Journal of Play Therapy. 22(4): 173-192.

Sourander, A. & Aronen, E. 2021. Lastenpsykiatria. Teoksessa Psykiatria, Duodecim Kustannus Oy.

Sourander, A. & Aronen, E. 2021. Lastenpsykiatriset häiriöt. Teoksessa Psykiatria, Duodecim Kustannus Oy.

Tammi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Arkitaidot. Luettu 11.7.2023.
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/sosiaalisen-kuntoutuksen-jaettu-kokonaisuus/arkitaidot>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Sosiaaliset taidot. Luettu 11.7.2023.
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/sosiaalisen-kuntoutuksen-jaettu-kokonaisuus/sosiaaliset-aidot>.

LIITE 1: KIRJALLISUUSKATSAUKSEEN MUKAAN OTETUT ARTIKKELIT

1. Maya, J., Hidalgo, V., Jiménez, L. & Lorence, B. 2019. Effectiveness of Scene-Based Psychodramatic Family Therapy (SB-PFT) in adolescents with behavioural problems. *Health & social care in the community*. 28(2): 555-567.
2. Sakthi Srija, S., Sugi, S. & Srinivasan, D. 2019. Efficacy of Social Stories in Coping with Bullying among Children with Childhood Psychiatry Conditions: A Randomized Controlled Interventional Study. *The Indian journal of occupational therapy*. 51(2): 52.
3. Stauffer, S.D. 2021. Overcoming Trauma Stuckness in Play Therapy: A Superhero Intervention to the Rescue. *International journal of play therapy*. 30(1): 14-27.
4. Vescovelli, F., Albieri, E. & Ruini, C. 2017. Positive Narrative Therapy for an Unspecified Eating Disorder: A Child Case Report. *Clinical case studies*. 16(5): 351-369.
5. Purrezaian, H., Besharat, M.A., Koochakzadeh, L. & Farahani, H. 2019. Psycho-art-drama: development and testing a new integrated complementary method of psychiatric treatments for hospitalised children with cancer (a case study). *International journal of psychiatry in clinical practice*. 24.
6. Moula, Z., Powell, J. & Karkou, V. 2022. Qualitative and Arts-Based Evidence from Children Participating in a Pilot Randomised Controlled Study of School-Based Arts Therapies †. *Children (Basel)*. 9(6): 890.
7. Al-Ebwini, I.S. & Abou-Dagga, S.I. 2020. Role atom analysis in psychodrama to understand psychological needs for traumatized children: a case study. *Zeitschrift für Psychodrama und Soziometrie*. 19(1): 161-175.

8. Dix, A. 2015. Telling stories: Dramatherapy and theatre in education with boys who have experienced parental domestic violence. *Dramatherapy: the journal of the Association for Dramatherapists*. 37(1): 15-27.
9. Jarman, S. 2013. The effectiveness of drama therapy for children who have witnessed domestic abuse. *Mental health practice*. 18(2): 19-24.
10. Dembo, J.S. 2014. "The Ickiness Factor:" Case Study of an Unconventional Psychotherapeutic Approach to Pediatric OCD. *American journal of psychotherapy*. 68(1): 57-79.
11. Baumann, E.F. 2013. Use of a Projective Test in Psychodynamic Play Therapy with a Latency Age Child to Explore Themes of Attachment and Loss. *Journal of infant, child, and adolescent psychotherapy*. 12(4): 250-259.
12. Karnezi, H. & Tierney, K. 2022. Use of the Cognitive Behavior Drama Model to Treat Specific Phobias in High-Functioning Children With Autism: A Case Study. *Practice innovations (Washington, D.C.)*. 7(1): 1-17.
13. Aro, T., Kuusinen, K-L., Stiles, W.B. & Laitila, A. 2021. Progress through the Early Stages of Assimilation in Play Therapy with a Traumatized Six-Year-Old Girl. *Journal of infant, child, and adolescent psychotherapy*. 20(2): 119-135.
14. Kirk, K. 2017. Storymaking, psychodrama and happy ever after: using children's stories to create dramas and find other endings. *Zeitschrift für Psychodrama und Soziometrie*. 16(1): 95-106.

LIITE 2: KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TUTKIMUKSET

	tekijä, vuosi, maa	aineisto ja tutkimusmenetelmät	keskeiset tulokset	laadunarviointi
1)	Maya, J., Hidalgo, V., Jiménez, L. & Lorence, B. 2019. Espanja.	Kvantitatiivinen, kvasikokeellinen tutkimus. Tutkimuskohteena 216 11–17-vuotiasta lasta, joista 109 olivat testiryhmää ja 107 verrokkiryhmää. Tutkittiin kohtausperusteisen perhepsykodraaman vaikuttavuutta käytöshäiriöisten lasten hoidossa.	Kohtausperusteinen perhepsykodraama parantaa 1) lyhyellä aikavälillä ihmisten välistä älykkyyttä ja tunnelmaa 2) pitkällä aikavälillä lasten tunnetaitoja ja vanhempaan kiinnittymistä, sekä vähentää epäsosiaalista käytöstä.	8/9 p.
2)	Sakthi Srija, S., Sugi, S. & Srinivasan, D. 2019. Intia.	Kvantitatiivinen, satunnaisesti kontrolloitu tutkimus. Tutkimuskohteena 22 8–13-vuotiasta lasta; tyttöjä ja poikia, joilla todettu oppimishäiriö, lievä älyllinen kehitysvamma tai aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö. Testiryhmässä 12 lasta, verrokkiryhmässä 10 lasta. Tutkittiin tarinoiden käytön hyötyä lasten kiusaamisen sietämisen opettelussa ja lasten kiusaamistilanteissa toimimisen taitojen oppimisessa. Aineisto kerättiin kahdella kyselylomakkeella, jotka täytettiin ennen ja jälkeen intervention.	Sosiaalisten tarinoiden hyödyntäminen kiusaamiskokemusten käsittelyssä ja kiusaamistilanteissa toimimisen opettelussa parantaa lasten kiusaamisesta selviytymisen taitoja huomattavasti. Sosiaalisten tarinoiden hyödyntäminen ei merkittävästi vähentänyt jo opittua haitallista toimintatapaa.	11/13 p.

3)	Stauffer, S.D. 2021. Sveitsi.	Kvalitatiivinen tutkimus, tapauselostus. Tutkimuskohteena kaksi peruskouluikäistä poikaa, jotka kävivät psykoterapiassa traumaattisten kokemusten takia sekä osoittivat sitoutumattomuutta terapiaprosessiin ja välttelyä traumaattisesta aiheesta puhumiseen. Tutkittiin, voiko tarinallista supersankarileikkiä hyödyntää terapiaprosessin edistämässä.	Supersankarihahmon kehittäminen ja sen toimintaan eläytyminen leikin avulla hyödytti lasten terapiaprosessissa eteenpäin pääsemisessä.	7/8 p.
4)	Vescovelli, F., Albieri, E. & Ruini, C. 2017. Italia.	Kvalitatiivinen tutkimus, tapauselostus. Tutkimuskohteena 10-vuotias syömishäiriötä sairastava poika. Tutkittiin uuden psykoterapeuttisen menetelmän, jossa kognitiivinen käyttäytymisterapia yhdistetään hyvinvointia lisääviin tarinallisiin strategioihin, käytettävyyttä syömishäiriön hoidossa.	Tarinallista strategiaa hyödyntämällä potilas kykeni tunnistamaan ja käyttämään omia resurssejaan ja vahvuuksiaan, sekä sisäistämään käytetyn hoitomenetelmän abstraktit keinot.	8/8 p.

5)	Purrezaian, H., Besharat, M.A., Koochakzadeh, L. & Farahani, H. 2019. Iran.	Kvantitatiivinen kokeellinen tutkimus. Tutkimuskohteena viisi 9–14-vuotiasta syöpäpotilasta. Tutkittiin uuden taidedraamaterapian hyötyä lapsipotilaiden psykiatristen liitännäissairauksien ehkäisemisessä. Aineisto kerättiin tutkimusta varten luodulla kyselylomakkeella, joka täytettiin ennen, kesken ja jälkeen intervention.	Taidedraamaterapian hyödyntäminen voi vähentää lapsipotilaiden sopeutumattomuutta sairaalahoitoon ja omaan somaattiseen sairauteensa.	8/9 p.
6)	Moula, Z., Powell, J. & Karkou, V. 2022. Yhdistynyt kuningaskunta.	Kvalitatiivinen satunnaisesti kontrolloitu tutkimus. Tutkimuskohteena 62 7–10-vuotiasta lasta, joilla lieviä tunteiden ja käytöksen hallinnan ongelmia. Tutkittiin luovien terapiamuotojen vaikuttavuutta lasten mielenterveyteen ja hyvinvointiin. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastatteluilla viikko kuntoutusjakson jälkeen, seuranta-haastattelut tehtiin kolmen, kuuden ja kahdentoista kuukauden jälkeen kuntoutusjakson loppumisesta. Tutkimuksen tekijät analysoivat lasten terapiassa tehdyt tuotokset.	Luovat terapiat edistivät lasten itseilmaisua, tarjosivat turvallisen tilan, voimaannuttivat lapsia ja tukivat lasten puolustusmekanismien kehitystä.	10/13 p.

7)	Al-Ebwini, I.S. & Abou-Dagga, S.I. 2020. Palestiina.	Kvalitatiivinen tutkimus, tapauselostus. Tutkimuskohteena 8-vuotias traumatisoitunut tyttö. Tutkittiin tutkimuskohteen psykologisia tarpeita analysoimalla psykodraaman aikana esiinnousseita rooleja. Aineisto kerättiin havainnoimalla, roolikartalla ja haastattelemalla tyttöä sekä vanhempaa.	Lasten roolien analysoiminen psykodraamaterapian aikana on tärkeää, koska roolien ymmärtäminen auttaa terapeuttia ymmärtämään lapsen tarpeita ja tukemaan tämän kehitystä. Vanhemman ja lapsen välinen suhde on merkittävässä asemassa terapian myönteisen vaikutuksen tukemiseksi.	8/10 p.
8)	Dix, A. 2015. Yhdistynyt kuningaskunta.	Kvalitatiivinen tutkimus, tapauselostus. Tutkimuskohteena seitsemän 9–10-vuotiasta poikaa, joiden kotona oli tapahtunut lähisuhdeväkivaltaa äidin ja tämän kumppanin välillä. Tutkittiin lähisuhdeväkivallan vaikutusta poikiin psykodraaman keinoin.	Pojat kykenivät tunnistamaan omia haasteitaan ja haavoittuvuuden tunteitaan, sekä käyttämään draamaterapian rakenteita erilaisten vuorovaikutuskeinojen tutkimiseen.	6/8 p.
9)	Jarman, S. 2013. Yhdistynyt kuningaskunta.	Kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuskohteena neljä 7–9 -vuotista traumatisoitunutta poikaa. Tutkittiin draamaterapian vaikuttavuutta lähisuhdeväkivallasta traumatisoituneisiin lapsiin. Aineisto kerättiin havainnoimalla 15 viikon hoitointerventio ja toteuttamalla puolistrukturoidut haastattelut.	Lapsen näkemyksiä draamaterapian toteutuksesta on tärkeää ja hyödyllistä draamaterapian hyödyn arvioimiseksi.	9/10 p.

10)	Dembo, J.S. 2014. Kanada.	Kvalitatiivinen tutkimus, tapausselostus. Tutkimuskohteena 12-vuotias tyttö, jolla todettu vaikeaoireinen pakko-oireinen häiriö. Tutkittiin psykodynaamisten, tarinallisten, metaforisten ja yksilöllisten keinojen hyödyntämistä OCD-oireiden pitkäaikaisessa hoidossa.	Psykodynaamisten, tarinallisten, metaforisten ja yksilöllisten keinojen hyödyntäminen voi edistää vaikeahoitoisenkin pakko-oirehäiriön hoitoa.	8/8 p.
11)	Baumann, E.F. 2013. Yhdysvallat.	Kvalitatiivinen tutkimus, tapausselostus. Tutkimuskohteena 7-vuotias poika, joka on kärsinyt äitihahmon menettämisestä ja varhaislapsuuden heitteillejätöstä. Tutkittiin projektiivisen testin sisällyttämistä psykodynaamiseen leikkiterapiaan.	Leikin ja jaetun tarinan avulla potilas kykeni muuntamaan aggressionsa ja hyväksymään vihan tunteiden olevan peräisin kiintymykseen liittyvästä ahdistuksesta ja aiemmin koetuista menetyksistä.	6/8 p.
12)	Karnezi, H. & Tierney, K. 2022. Yhdysvallat.	Kvalitatiivinen tutkimus, tapausselostus. Tutkimuskohteena 6-vuotias autismikirjolla oleva poika, joka kärsi voimakkaasta parturikampaajien pelosta. Tutkittiin, voiko kognitiivista käyttäytymisdraamaa hyödyntää autismikirjolla olevan lapsen pelkotilojen hälventämiseen.	Kognitiivisella käyttäytymisdraamalla onnistuttiin hälventämään potilaan pelkoa arkista parturikäyntiä kohtaan niin paljon, että potilas ilmaisi itse halunsa käydä parturissa.	7/8 p.

13)	Aro, T., Kuusinen, K-L., Stiles, W.B. & Laitila, A. 2021. Suomi.	Kvalitatiivinen tutkimus, tapausselostus. Tutkimuskohteena 6-vuotias väkivaltatilanteesta traumatisoitunut tyttö. Tutkittiin vaikeiden traumaattisten kokemusten hyväksymistä ja käsittelyä roolileikin avulla.	Terapeutin ja potilaan välinen kahdenkeskinen suhde on merkittävä leikin teemojen nousemiseksi ja tunteiden esiintuomiseksi.	7/8 p.
14)	Kirk, K. 2017. Mansaari.	Kvalitatiivinen tutkimus, tapausselostus. Tutkimuskohteena Six Part Story-making Method (6PSM) -mallin hyödyntäminen lasten vaikeuksien kohtaamiseen osana psykodraamakuntoutusta.	Hyödyntämällä tarinallisuutta ja tarinankerrontaa lapset onnistuivat tuomaan esiin ja käsittelemään omia haasteitaan ja vaikeuksiaan välillisesti tarinan kautta. Terapeutin ja lapsen välinen yhteistyö tarinan rakentamisessa ja leikkimisessä on tärkeää hoidon mielekkyyden kannalta.	5/8 p.